

การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคมในประเทศไทย*

THE PRISONERS PRE-RELEASE IN THAILAND

พรวิไล อัยดำรงธรรม

Pornvilai Auidumrongtham

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: took-mu@outlook.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังของประเทศไทย และเพื่อวิเคราะห์มาตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง รวมทั้งศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในต่างประเทศได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ผลการวิเคราะห์ทางกฎหมายและทางปฏิบัติของประเทศไทยยังปรากฏปัญหาและอุปสรรคของการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว เช่น การไม่มีแผนบังคับโทษรายบุคคล การขาดการบูรณาการของเรือนจำกับภาคส่วนต่างๆ ในการศึกษา หลักสูตรศาสนา ฝึกอบรม ฝึกงาน ทำงาน และการพัฒนาบุคลิกนิสัย และสิ่งสนับสนุนการดำรงชีวิต สำหรับแนวทางของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น พบว่ามีการทำแผนบังคับโทษรายบุคคล บนพื้นฐานข้อมูลสำคัญของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล มีมาตรการพัฒนาการด้านต่างๆ ตลอดทั้งการแก้ไขพฤติกรรม และความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเป็นต้น ซึ่งแนวทางปฏิบัติของทั้งสองประเทศนั้นเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายและทางปฏิบัติของประเทศไทยได้

ผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะให้มีการออกกฎหมายให้จัดทำแผนบังคับโทษจำคุกรายบุคคลของผู้ต้องขัง มีกระบวนการค้นหาข้อมูลสำคัญของผู้ต้องขัง และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยการมองไปในอนาคตของผู้ต้องขังแต่ละรายตามความเป็นจริงที่เป็นไปได้ เพื่อการกำหนดทิศทางการศึกษา ฝึกอบรม ฝึกงาน ทำงาน และการพัฒนาบุคลิกนิสัย และสิ่ง

* Received 14 June 2021; Revised 25 July 2021; Accepted 25 August 2021

สนับสนุนการดำรงชีวิต ที่ตรงต่อวิถีชีวิตจริงของผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ ด้วยการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ และความเชื่อมโยงของภาคส่วนต่างๆ ตลอดจน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่ผู้พ้นโทษจะไปดำเนินชีวิตใหม่ นอกจากนี้ควรมีการนำ ชุมชน ผู้ประกอบการ ครอบครัว เข้ามาร่วมในการดูแลผู้ต้องขังหลังพ้นโทษเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำต่อไป

คำสำคัญ: การเตรียมความพร้อม, ผู้ต้องขัง, การปล่อยตัวสู่สังคม

Abstract

This research aims to study and analyze 1). The problems and the obstacles regarding the preparation of the prisoners before the release to the societies in Thailand 2). The preparation measures before the prisoners are released 3). The guidelines of the preparation before the release of the prisoners in foreign countries, such as the Federal Republic of Germany and Japan, particularly the issues concerning the return of the good person to the society, and the prevention of the recidivism. According to the study, there are problems and obstacles of the laws and practices regarding the preparation before the release of the prisoners in Thailand, such as the absence of the individual penalty enforcement plan for each prisoner, the lack of the integration with other sectors in education, religion, occupational training, personality development and living support. Moreover, pursuant to the study of both laws and practices in the abovementioned foreign nations, their individual penalty enforcement plan, their measures regarding the development of the prisoners in various aspects, and their measures concerning the improvement of the prisoners' behaviors, can be applied to the laws and the practices in Thailand.

The research suggests that there should be the enactment of the law, imposing the individual penalty enforcement plan for each prisoner, the system providing the essential information of the prisoners, and the preparation for each inmate before the release, in accordance with the prisoner's possible

future, in order to set the directions regarding education, occupational training, personality development and living support, which are suitable to the actual life of such prisoner after the release. This shall be implemented by integrating with other sciences, and cooperating with other sectors, such as the state organizations, the community, the entrepreneur, and the family within the area where each prisoner will be living after the release.

Keywords: Pre-Release, Prisoner, Released into Society

บทนำ

พัฒนาการของการบังคับโทษจำคุกยุคใหม่มีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปในทางพัฒนาศักยภาพของมนุษย์แต่ละบุคคลมากขึ้น มีเป้าหมายที่แตกต่างจากประวัติศาสตร์เดิมของเรือนจำแบบเดิม (Norval Morris, David J. Rothman, 1998) กล่าวคือ ในประการแรก เพื่อให้ผู้ต้องโทษมีความสามารถในการดำรงชีวิตของเขาในอนาคตภายหลังการพ้นโทษได้โดยปราศจากการกระทำความผิดอาญา ภายใต้การมีจิตสำนึกที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ประการที่สอง การบรรลุเป้าหมายข้อแรกจะเป็นผลทำให้เป็นการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม ดังนั้น การบังคับโทษจำคุกจึงมีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของบุคคล ผู้ที่ต้องรับโทษจำคุก (Ulrich Sieber, 2004) ประเทศต้องการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องเริ่มจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ “พลเมือง” ของประเทศนั้น คำว่า “พลเมือง” หมายความว่า กำลังของเมือง กำลังของเมืองใดดี ก็เพราะเมืองนั้นมีคนดี เมืองใดมีคนดี เมืองนั้นต้องมีการศึกษาดีมาก่อน (ไสว สุทธิพิทักษ์, 2525) โดยเฉพาะผู้ต้องโทษจำคุก ซึ่งต้องพยายามทำให้เขาพัฒนาเปลี่ยนแปลงดีขึ้น ให้ฝึกฝนกิจกรรมต่างๆ ในช่วงอยู่ในเรือนจำ แต่เป้าหมายของการบังคับโทษในประเทศไทยยังไม่ประสบผลสำเร็จเพราะเป้าหมายของผู้ต้องขังกับเป้าหมายของผู้ที่จัดกิจกรรมต่างๆ ยังคลาดเคลื่อนไม่ตรงกัน (กรมราชทัณฑ์, 2525) ยังขาดความร่วมมือกันของผู้ต้องขังกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาในด้านต่างๆ ที่หลายประเทศเรียกว่า “แผนบังคับโทษจำคุกรายบุคคล” ประเทศเรายังมียอดผู้กระทำความผิดซ้ำกลับเข้ามาสู่เรือนจำอย่างต่อเนื่องและบางรายอยู่ในอาการ “ติดคุกซ้ำซากเรื้อรัง” ช่วงเวลาในการติดคุกจึงไม่เป็น “เวลาของการเปลี่ยนแปลง” แต่เป็นการเอาคนมาขังไว้ตามเวลา จึงเป็นการเสียโอกาสในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวอย่างยิ่ง (Günther Kaiser, Heiz Schöch,

2003) การเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวเป็นสิ่งที่สำคัญแต่ก็เป็นปัญหาและอุปสรรคของงานราชทัณฑ์ในการพัฒนาผู้ต้องขังทั้งในด้าน ทักษะคนดี จิตใจ กาย การคิดและการตัดสินใจ อาชีพ สังคม จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างแนวทางในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดีให้กลับสู่สังคมอย่างแท้จริง (Bo Lozoff, 2017)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในต่างประเทศได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

ระเบียบวิธีวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคม รวบรวมเอกสารกฎหมายต่างๆ เป็นส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหลักของการวิจัยครั้งนี้ โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับหัวข้องานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคม

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังของประเทศไทย พบว่าสถานการณ์บังคับโทษจำคุกของไทยอยู่ในสภาพ “ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ” มากกว่า 20 ปี ความแออัดของการดำรงชีวิตในเรือนจำเป็นปัญหาต่อการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 มีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งต่อการการบำบัดแก้ไขเฉพาะทาง ตลอดทั้งในการบังคับใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 และกฎระเบียบต่างๆ ในเรื่องเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังยังไม่ประสบผลสำเร็จ โปรแกรมต่างๆ ในด้านการศึกษาพื้นฐาน โอกาสในการเรียนในระดับที่สูงขึ้น การ

อบรมพิเศษต่างๆ การฝึกงานที่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคน การทำงานในเรือนจำเพื่อสร้างรายได้ การฝึกสติ การศึกษาหลักธรรมของแต่ละศาสนา ฯลฯ เพราะขาดการทำแผนบังคับโทษเป็นรายบุคคลที่วิเคราะห์ถึงโอกาสในการดำรงชีวิตในอนาคตตามความเป็นจริงของเขาได้ และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังของไทยมักทำในช่วง 1-2 ปีก่อนจะพ้นโทษ กอปรกับแต่ละเรือนจำต่างก็มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ในการบริหารจัดการการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาอบรม การฝึกงาน ความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับภาคสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ที่แตกต่างกันไป นอกจากนั้นเรือนจำแต่ละแห่งยังขาดข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขังแต่ละคนเพื่อทำแผนการบังคับโทษ ข้อเท็จจริงอีกประการคือ ในแต่ละวันนั้นผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่มีกิจวัตร เข้าลงจากเรือนนอน ประมาณเวลา 6.30 น. และถูกส่งขึ้นเรือนนอนในเวลา 16.00 น. แสดงว่าใน 1 วัน มี 24 ชั่วโมง อยู่ภายนอกเรือนนอนเพียงประมาณ 8 ชั่วโมง ในที่กว้างๆ หรือได้ดูเรือนนอน ภายในกำแพงลวดหนาม และต้องใช้ชีวิตอยู่ในเรือนนอนลูกกรงเหล็กนานถึงประมาณ 16 ชั่วโมง ทุกวัน เมื่อพิจารณา “เวลาในการพัฒนาผู้ต้องขัง” ตามกิจวัตรประจำวัน จะเห็นว่าในช่วงเช้าเวลา 9.00 น. - 11.45 น. ในการทำงานและฝึกวิชาชีพในโรงงาน ให้เวลาจำนวน 2.45 ชั่วโมง ช่วงบ่ายเวลา 13.00 น. - 14.30 น. ทำงานและฝึกอาชีพในโรงงาน ให้เวลา 1.30 ชั่วโมง ซึ่งทั้ง 2 ช่วงเวลาแสดงให้เห็นว่าเราให้เวลากับการพัฒนาผู้ต้องขังน้อยมาก เมื่อเทียบกับระยะเวลา 16 ชั่วโมง ที่ผู้ต้องขังถูกส่งขึ้นในเรือนนอนลูกกรงเหล็ก

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์มาตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษสมัยใหม่ มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถดำรงชีวิตใหม่ของเขาได้โดยปราศจากการกระทำผิดอีกและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เรือนจำจึงเปลี่ยนบทบาทเป็น “สถานที่พัฒนาทุนมนุษย์” ในการพัฒนาทั้งทางสุขภาพร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถ หลักธรรม และพฤติกรรม การบังคับโทษจำคุกจึงต้องมีการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้ามาดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่ต้องโทษจำคุกเพื่อการมีชีวิตใหม่อีกครั้ง ผู้ต้องขังจึงต้องถูกพัฒนาใน 2 ส่วนที่สำคัญคือ

2.1 การพัฒนาความคิดและบุคลิกภาพ ด้วยการเรียนรู้ สร้างความคิดบวก (Positive Thinking) กล่าวคือ ผู้ต้องขังต้องเข้าสู่กระบวนการตามแผนบังคับโทษรายบุคคล และแผนกิจกรรมแบบกลุ่ม เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เริ่มจากความสมัครใจ ได้พูด ได้ปรึกษา ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ “วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ” ได้รับการปลูกฝัง “สติ” (Mindfulness) เริ่มรู้จักตัวเอง เห็นคุณค่าในตัวเอง (ความเป็นมนุษย์) เกิดศรัทธาใน

ตนเอง เคารพตนเอง โดยหลัก “สติ ทำให้เกิด ปัญญา” ทุกคนจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นใหม่อีกครั้ง (New Knowledge) ส่วนแรกอาจเริ่มจาก “หลักธรรม” ที่สำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (New Cognitive) เกิดความภาคภูมิใจในการนับถือตนเอง (Self-esteem) และความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) จากกิจกรรมการเรียนรู้และการเข้าถึงความรู้ใหม่ๆ ปลุกฝังการสร้างกำลังใจของตนเอง (Inspire) ให้เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง ในการ “คิดใหม่ ทำใหม่” ใน “ชุดความรู้ความคิดใหม่” เมื่อความคิดเปลี่ยน จิตใจเปลี่ยนเพราะมี “ปัญญา” ที่ดีงาม พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีงาม

2.2 พัฒนาลิขสิทธิ์สนับสนุนการดำรงชีวิตภายหลังการพ้นโทษ โดยการวิเคราะห์อนาคตของผู้ต้องขังภายหลังการพ้นโทษจริงๆ ได้แก่ เงินทุน อาชีพ ฝีมือแรงงาน การศึกษา โอกาสในการทำงาน การกลับคืนสู่สังคม

2.3 ผลการศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น พบว่า มีการใช้ข้อมูลบุคคลที่ต้องโทษจำคุก เพื่อวางแผนการบังคับโทษแต่ละบุคคล โดยจะเริ่มทำแผนตั้งแต่ผู้ต้องโทษเข้าสู่เรือนจำในวันแรกๆ โดยมีคณะกรรมการจัดทำแผนบังคับโทษจำคุก ซึ่งมีผู้บัญชาการเรือนจำเป็นประธาน และมีคณะกรรมการประกอบด้วย แพทย์หรือจิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ตัวแทนภาคเอกชนในพื้นที่ เป็นต้น ช่วยกันวิเคราะห์วางแผนร่วมกับผู้ต้องขัง บนพื้นฐานของความสมัครใจของผู้ต้องขังด้วย และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังจะเริ่มดำเนินการทำที่ผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ กิจกรรมต่างๆ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อมีเป้าหมายการพัฒนาผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

การบังคับโทษจำคุกมุ่งเน้นการพัฒนาแก้ไขฟื้นฟูที่ตัวผู้ต้องรับโทษจำคุกเป็นรายบุคคล โดยจัดทำ “แผนบังคับโทษ” การดำเนินชีวิตในเรือนจำที่ต่อเนื่องต่อการที่จะมีชีวิตภายหลังการได้รับอิสรภาพ ต้องพัฒนาในด้าน จิตใจ กาย ปัญญา ภูมิคุ้มกันชีวิต และโอกาสทางสังคม ในอนาคต อาชีพ ข้อมูลจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น จะเริ่มดำเนินการกันตั้งแต่วันแรกๆ ที่เข้าสู่การจำคุก เพื่อกำหนดแผนการดำรงชีวิตในเรือนจำในช่วงระยะเวลาที่กำหนดและได้ทราบข้อมูลความต้องการของผู้ต้องขัง กิจกรรมต่างๆ ในทุกอย่างระหว่างรับโทษและความเป็นไปได้ในเรื่องต่างๆ เพื่อเป้าหมายของการดำรงชีวิตภายหลังการปล่อย ตามบริบทของผู้ต้องขังแต่ละคน (อภิชาติ ดำรงสันติสุข, 2556) ที่มีความกล้าที่จะมีชีวิตใหม่ที่ยั่งยืนและปฏิเสธต่อการกระทำผิดกฎหมายอีก

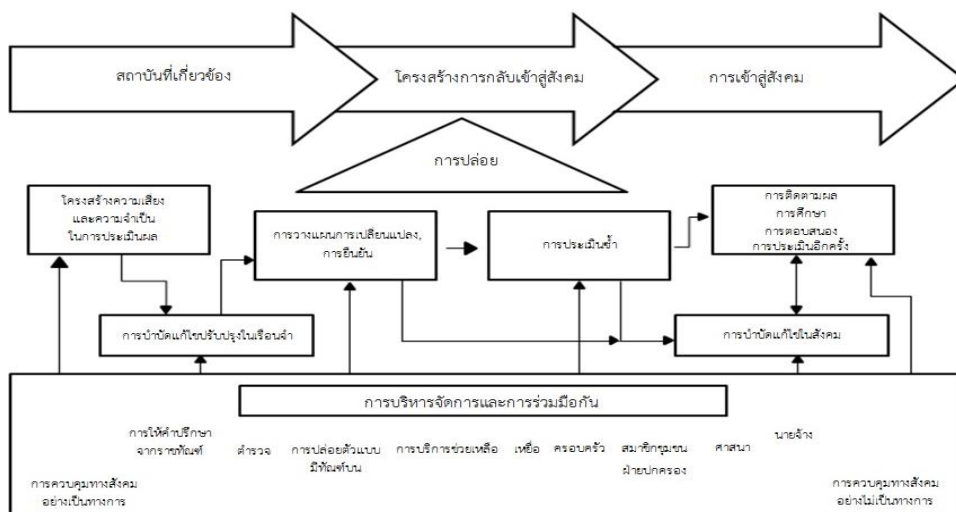

อภิปรายผล

1. วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังของประเทศไทย เกิดจากปัจจัยหลายๆ ประการในลักษณะปัญหาลูกโซ่ ซึ่งนอกเหนือจากปรัชญาแนวคิดในการบังคับโทษจำคุกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งแต่การเอาตัวคนไว้จำคุก เพื่อการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ การตัดโอกาสการกระทำความผิด ไปสู่แนวคิดและแนวการปฏิบัติในการพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี เป็นพลเมืองดี และมีความเคารพกฎหมายและรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ระบบ รูปแบบ และการทำงานในทุกๆ ด้าน ต้องถูกปรับเปลี่ยน ในวิธีคิด และทัศนคติ ตลอดทั้งการทำงานของบุคลากรในระบบราชทัณฑ์ด้วย

สำหรับปัญหาลูกโซ่ที่เป็นปัจจัยสำคัญคือ การที่มีภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้การดูแล การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทำได้ยากขึ้น แผนบังคับโทษรายบุคคลไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ สำหรับกิจกรรมกลุ่มก็ทำได้เฉพาะกลุ่ม ยากต่อการให้ทั่วถึงผู้ต้องขังทุกๆ คน จากข้อจำกัดในเรื่อง สถานที่ เวลา งบประมาณ ชนิดและประเภทของกิจกรรม และพยายามทำกับผู้ที่พอจะพอในอีก 1-2 ปี

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง หลักที่ได้จากการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยคือ ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับการปล่อยตัว จึงต้องคำนึงถึงชีวิตในอนาคตของแต่ละคนตามปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังรายนั้นๆ ที่จะมีความสัมพันธ์องค์กร หรือบุคคล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำรวจ ชุมชน ครอบครัว ศาสนา ที่เคารพนับถือ นายจ้าง ธุรกิจส่วนตัว ปรากฏตามแผนภาพดังต่อไปนี้

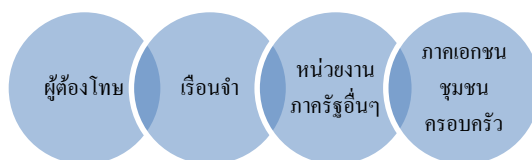
ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์กับองค์กร โครงสร้างการกลับคืนสู่สังคม

จากแผนภาพ ก่อนจะได้กลับบ้านได้ในทางหลักการและกระบวนการมี 3 ส่วนที่สำคัญ คือ (Joan Petersilia, 2003)

2.1 สถาบันที่เกี่ยวข้อง หมายถึง เรือนจำต้องเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในทุกมิติ ตามคุณลักษณะพื้นฐานที่ถูกต้องและเหมาะสมของผู้ต้องขังแต่ละคน งานราชทัณฑ์เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการตามคำพิพากษาและจัดการให้มีการบำบัดแก้ไขปรับปรุงในเรือนจำ วิเคราะห์ความเสี่ยงและมีความจำเป็นในการประเมินผลผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล บริหารจัดการบนพื้นฐานความร่วมมือของทุกภาคส่วน

2.2 โครงสร้างการกลับเข้าสู่สังคม ซึ่งประเทศต่างๆ จะมีการประเมินความคิดและพฤติกรรมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวสู่สังคม ด้วยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และ

2.3 การเข้าสู่สังคม การบริหารจัดการและความร่วมมือกัน การให้คำปรึกษาจากราชทัณฑ์ อาจมีการปล่อยตัวแบบมีทัณฑ์บน การบริหารจัดการให้ความช่วยเหลือ ตำรวจเหี่ยว ครอบครัว สมาชิกชุมชน ฝ่ายปกครอง ศาสนา นายจ้าง ความสำเร็จในการแก้ไขและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงเกิดจากการช่วยเหลือของหลายภาคส่วน ปรากฏตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของความร่วมมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง

การเตรียมความพร้อมเป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เริ่มจาก ศรัทธาและความสนใจ การเปิดใจอย่างอิสระ ได้พูด ได้ปรึกษา ได้แลกเปลี่ยน อย่างเต็มที่ “วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ” ได้รับการปลูกฝัง “สติ” (Mindfulness) เริ่มรู้จักตัวเอง เห็นคุณค่าในตัวเอง (ความเป็นมนุษย์) เกิดศรัทธาในตนเอง เคารพตนเอง (Swarn Weerasinghe and Shaun Bartone, 2016) โดยหลัก “สติ ทำให้เกิด ปัญญา” ด้วยการใช้ “วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ” หลากหลายรูปแบบ ทุกคนจึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นใหม่อีกครั้ง (New Knowledge) จาก “หลักธรรม” ที่สื่อถึงการแยกความผิดหรือถูก ให้คำสอนในหลักธรรมสำคัญให้เห็นความจริง และหลักธรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้

ความเข้าใจที่ถูกต้อง (New Cognitive) เกิดความภาคภูมิใจในการนับถือตนเอง (Self-esteem) และความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) จากกิจกรรมการเรียนรู้และการเข้าถึงหลักธรรมที่เป็นรูปแบบและแก่นสารของการดำรงชีวิต เช่น ศีล อริยสัจ 4 มรรค 8 เป็นต้น ปลุกฝังสร้างกำลังใจ (Inspire) ให้เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง ในการ”คิดใหม่ ทำใหม่” ใน “ชุดความรู้ความคิดใหม่” เมื่อความคิดเปลี่ยน จิตใจเปลี่ยนเพราะมี “ปัญญา” ที่ดีงาม พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีงาม ซึ่งเป็นการแก้ไขจากภายในจิตใจ และความรู้ความเข้าใจ ไปพร้อมๆ กับการฝึกอาชีพ การฝึกงาน ทำงาน อันเป็นสิ่งสนับสนุนการดำเนินชีวิตในอนาคต (Kobai Scott Whitney, 2017)

3. เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังในต่างประเทศ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 (Strafvollzugsgesetz [StVollzG] / Execution of sentence Law) แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุด ค.ศ.2001 และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน และในประเทศญี่ปุ่น ก็มีกฎหมายราชทัณฑ์ (Prison Act) และกฎหมายว่าด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation Act) ทั้ง 2 ประเทศต่างมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษจำคุกที่มุ่งเน้นไปที่ตัวผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางความสำเร็จในการพัฒนาความเปลี่ยนแปลงเขาในทุกๆ มิติ คือ พอสรุปรภารกิจของการบังคับโทษจำคุกไว้ 5 ประการดังนี้

3.1 ผู้ต้องขังต้องสามารถที่จะดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไปโดยปราศจากความผิดอาญาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.2 การบังคับโทษจำคุกต้องการคุ้มครองสาธารณะต่อการกระทำความผิดในอนาคต

3.3 การดำเนินชีวิตของบุคคลในการบังคับโทษ ต้องให้เป็นไปตามปกติธรรมดาให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

3.4 ผลร้ายทั้งหลายที่เกิดจากการสูญเสียเสรีภาพต่อตัวผู้ต้องขังจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น

3.5 การบังคับโทษจักต้องกระทำเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับมาใช้ชีวิตที่มีเสรีภาพต่อไปได้

การบังคับโทษต้องมีกระบวนการ “สร้างความร่วมมือในการบังคับโทษกับผู้ต้องขัง” ให้เกิดขึ้นทำให้ผู้ต้องขังต้องร่วมมือในการกำหนดการบำบัดของตนและในการบรรลุซึ่งจุดหมายหมายของการบังคับโทษ ความพร้อมของผู้ต้องขังสำหรับการบำบัดจำต้องได้รับการปลูก

เราและส่งเสริมให้เกิดขึ้น โดยจัดให้มีเครื่องมือที่ตอบสนองการบังคับโทษจำคุกคือ “การวางแผนการบังคับโทษรายบุคคล” กล่าวคือ เป็นการสำรวจเพื่อบำบัดหลังจากที่ได้มีการรับตัวผู้ต้องขังแล้วจะต้องเริ่มด้วยการค้นหาบุคลิกภาพและความเป็นไปของชีวิตของผู้ต้องขัง “แผนในการบังคับโทษ” จะต้องกำหนดจากผลของการสำรวจเพื่อบำบัด ต้องจัดให้สอดคล้องกับการพัฒนาการของผู้ต้องขัง กำหนดระยะเวลาที่คาดหมายได้และอย่างน้อยต้องระบุเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ได้แก่ การให้เข้าอยู่ในการบังคับโทษปิดหรือการบังคับโทษเปิด การย้ายไปอยู่ในสถานที่บำบัดทางสังคม การให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มหรือบำบัดเป็นกลุ่ม งานที่ให้ทำ การฝึกอาชีพ การศึกษา กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องมาตรการช่วยเหลือและมาตรการบำบัดพิเศษ การผ่อนปรนการบังคับโทษ มาตรการที่จำเป็นสำหรับการเตรียมการปล่อย การทำงาน การศึกษาและการศึกษาเพิ่มเติมและการปฏิบัติทางศาสนาเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู

ในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนในทุกๆ มิติของการออกไปมี “ชีวิตใหม่” นั้น การดำเนินการในช่วงเวลาจำคุกจึงต้องทำอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจของผู้ต้องขังและการมอบหมายภารกิจต่างๆ ให้ผู้ต้องขัง การอบรมและการศึกษาอบรมเพิ่มเติม ต้องตอบสนองจุดมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังสามารถยึดเป็นอาชีพหลังการปล่อยตัวได้จริงหรือค่อนข้างจริง ผู้ต้องขังที่มีความสามารถต้องได้รับโอกาสในการฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมกรณีที่ไม่สามารถให้ฝึกวิชาชีพได้จะต้องมอบหมายงานอื่นให้ ถ้าผู้ต้องขังไม่สามารถทำงานที่มีรายได้ต้องให้เขาทำงานที่เป็นการบำบัดแทน

ในเรื่องการศึกษา ผู้ต้องขังที่ยังไม่จบชั้นมัธยม ต้องมีการจัดให้มีการศึกษาในวิชาที่จะนำไปสู่การจบการศึกษา นอกเหนือจากนั้นต้องเป็นการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในเรื่องการทำงาน ผู้ต้องขังต้องมีสิทธิเลือกทำงาน ฝึกวิชาชีพหรืออบรมอาชีพเพิ่มเติม นอกเรือนจำได้อย่างอิสระ ถ้าสิ่งดังกล่าวอยู่ในแผนการบังคับโทษที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีความสามารถทำหรือยึดเป็นอาชีพหลังการปล่อยตัวและไม่ขัดต่อเหตุผลพิเศษของการบังคับโทษ

การกำหนดหน้าที่ในการทำงาน ผู้ต้องขังมีหน้าที่ต้องทำงาน ทำกิจกรรมบำบัดด้วยการทำงาน หรือทำกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย มีหน้าที่ต้องช่วยเหลืองานในเรือนจำ ด้วยความยินยอม การทำงานหรือการเพิกถอนการทำงานในธุรกิจของเอกชนจะต้องได้รับความยินยอมของผู้ต้องขัง ในระหว่างการทำงาน ผู้ต้องขังต้องเข้าศึกษาเป็นชั่วโมงหรือวันหรือตามที่ได้รับมอบหมาย มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือในจำนวนที่สูงเท่ากับค่าตอบแทนในการทำงาน

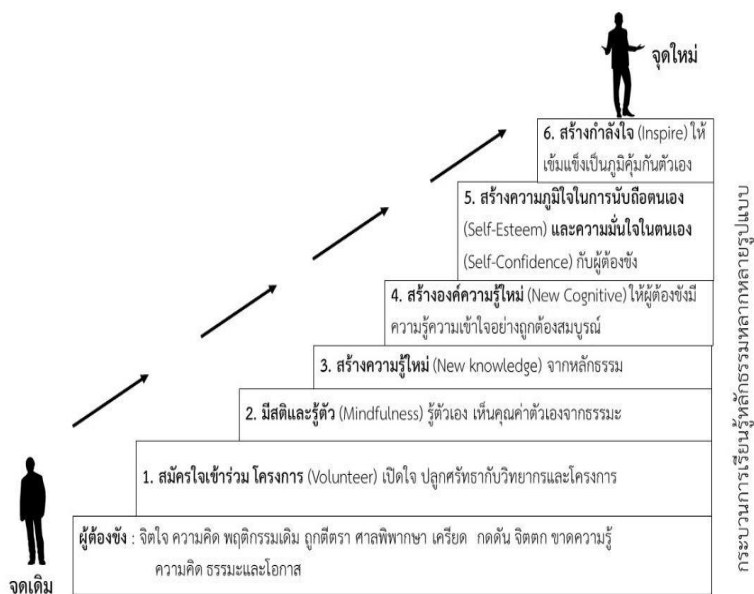

การปฏิบัติกิจในทางศาสนา การฝึกจิต การปฏิบัติกิจในทางศาสนาจะถูกปิดกั้นไม่ได้ ต้องได้รับการช่วยเหลือในการติดต่อกับนักบวชในทางศาสนา ผู้ต้องขังมีสิทธิครอบครองหนังสือเกี่ยวกับศาสนา กรณีอาจถูกยึดหากใช้โดยมิชอบและอาจมีวัตถุทางศาสนาได้ตามสมควร การประกอบพิธีกรรมในทางศาสนา ผู้ต้องขังมีสิทธิเข้าร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน ได้รับอนุญาตให้ฟังสวดหรือร่วมกิจกรรมของศาสนาอื่นเมื่อนักบวชศาสนานั้นเห็นชอบ บางกรณีอาจต้องห้ามไม่ให้ร่วมสวด หรือมีกิจกรรมทางศาสนาอื่น เมื่อเป็นภัยร้ายแรงต่อความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อย อย่างไรก็ตามจะต้องฟังความเห็นของนักบวชแห่งศาสนา ก่อนการปฏิเสธเช่นนั้น

ที่อาจกล่าวได้ว่ามีความทันสมัยมาก เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน และลดการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งหากประเทศเราได้นำมาศึกษาและประยุกต์ใช้กับบริบทของสังคมไทยได้ น่าจะส่งผลต่อการมีชีวิตใหม่ของผู้ต้องขังที่มั่นคงยั่งยืน ความมีประสิทธิภาพของงานบังคับโทษ ความสงบสุขสันติวัฒนธรรมของสังคม และการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ในการเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขัง เป็นบันได 6 ขั้นปรากฏตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แสดงพัฒนาการของผู้ต้องขังจากก่อนเข้าโครงการถึงจุดใหม่ตามเป้าหมาย

จากแผนภาพเป็นผลการแสดงจุดเปลี่ยนของผู้เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

จากจุดเดิม สถานะเป็นผู้ต้องขังที่ถูกคำพิพากษาของศาลตัดสินคดี หักสิทธิทุกอย่าง จิตตก ขาดความคิดความรู้ความหวัง ก้มหน้ารับโทษไป มีแต่ความทุกข์ ความกลัว กังวน ฟุ้งซ่าน

เมื่อเข้าสู่กระบวนการฯ เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เริ่มจาก ศรัทธาและความ สัมผัสใจ การเปิดใจอย่างอิสระ ได้พูด ได้ปรึกษา ได้แลกเปลี่ยน อย่างเต็มที่ “วิธีการเรียนรู้ใน รูปแบบต่างๆ” ได้รับการปลูกฝัง “สติ” (Mindfulness) เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นใหม่อีกครั้ง (New Knowledge) มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (New Cognitive) เกิดความภาคภูมิใจในการ นับถือตนเอง (Self-esteem) และความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) ปลูกฝังสร้าง กำลังใจ (Inspire) ให้เข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อมูลเปรียบเทียบประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และ อังกฤษ พบว่านอกเหนือจากการบูรณาการข้อมูลบุคคลของกระบวนการยุติธรรมต้นทางของ ทุกประเทศแล้ว ภาครัฐอื่นๆและภาคเอกชน ภาคสังคม ครอบครัวย จะเข้ามามีส่วนร่วมมากๆ ในการทำ “แผนบังคับโทษ” ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ความคิด ทักษะคิด ผูกอาชีพ ความเป็นมิตร งานทางศาสนา และผู้ประกอบการ ญี่ปุ่น มีอาสาสมัครเพื่อคนคุก นับว่าเป็น นวัตกรรมที่น่าสนใจมากในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง หลักสำคัญที่พบคือ เขามีแนวคิด ว่า “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางของการบังคับโทษ” การแก้ไขและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ต้องเริ่มจากข้อมูลของผู้ต้องขัง มิใช่เรือนจำจัดให้เอง มีการวิเคราะห์สังเคราะห์โดยผู้ต้องโทษมี ส่วนร่วมด้วยเสมอ ตามหลัก “ความสมัครใจในการบังคับโทษ” ส่งผลให้เรือนจำเกิดการเรียนรู้ และเข้าไปเปลี่ยนจิตใจ กาย และวิญญาณ (ความคิดภายใน) ทำให้เกิดสุขภาวะใหม่ คือ ของผู้ ต้องโทษได้

ด้านที่ 1 จิตใจ ปัญญา การพัฒนาสติ จิตวิญญาณต่างๆ การเรียนรู้ในด้านการศึกษา วิชาชีพ การประกอบอาชีพ

ด้านที่ 2 ร่างกาย ได้แก่ สุขภาพพลานามัย สุขอนามัยส่วนบุคคล โรค ฯลฯ

ด้านที่ 3 พฤติกรรม ระเบียบวินัย การเคารพกฎหมาย ความประพฤติที่ดี สำนึกความ เป็นพลเมือง

แผนการบังคับโทษกำหนดชะตากรรมในอนาคตของผู้ต้องโทษ เริ่มต้นที่ ข้อมูลบุคคลที่ครบถ้วน ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมหลักในการกำหนดแผนบังคับโทษ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลบุคคลร่วมกัน บูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ชีวิตใหม่

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เป็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้น ตำรวจ อัยการ และศาล ต้องมีการจัดทำข้อมูลบุคคล ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา และจำเลย ตามลำดับ และส่งต่อให้เรือนจำ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์และทำแผนการบังคับโทษเพื่อการแก้ไขและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ในการวิเคราะห์และทำแผนการบังคับโทษเพื่อการแก้ไขและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องจัดให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะตัวผู้ต้องโทษเอง ต้องเข้ามามีบทบาทและสมัครใจในการร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่บังคับโทษในการวิเคราะห์และสร้างแผนฯ ร่วมกัน ตามหลัก “ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลง”

3. ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือของสหวิชาชีพ (Interdisciplinary) ในการทำแผนบังคับโทษเพื่อการแก้ไขและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวของ เจ้าพนักงานบังคับโทษ (เรือนจำ) ผู้ต้องโทษ ผู้ประกอบการ นักบวช แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ชุมชน ฝ่ายปกครอง

4. ควรมีกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเป็นเจ้าภาพ ดูแลช่วยเหลือผู้พ้นโทษภายหลังการปล่อยตัวสู่สังคมแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2525). ประวัติการราชทัณฑ์ 200 ปี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์ เรือนจำคลองเปรม.

ไสว สุทธิพิทักษ์. (2525). การเมืองกับการศึกษา. ชลบุรี: สาขาวิชาบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อภิชาติ ดำรงสันติสุข. (2556). แผนการบังคับโทษจำคุกรายบุคคล. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Bo Lozoff. (2017). WE'RE ALL DOING TIME. USA: Neily Conrad.

- Günther Kaiser, Heiz Schöch. (2003). Strafvollzug.5., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg Germany: C.F. Müller Verlag.
- Joan Petersilia. (2003). When Prisoners Come Home. New York USA: Oxford.
- Kobai Scott Whitney. (2017). Sitting inside Buddhist Practice in America's Prisons. USA: South Deerfield.
- Norval Morris, David J. Rothman. (1998). The Oxford History of The Prison. New York USA: Oxford University Press.
- Swarn Weerasinghe and Shaun Bartone. (2016). Mindfulness for Addiction Recovery: A Cognitive Disciplinary Preventive Approach to Avoid Relapse into Substance Abuse. Journal of Basic&Applied, 81-91.
- Ulrich Sieber. (2004). The Punishment of Serious Crimes. Volum 1 : Expert Report. Freiburg im Breisgau Germany: Max-Planck-Institut für ausländisches.